

Høringsuttalelse om Innovasjon i omsorg (NOU 2011:11)

Forskningsrådet mener Hagen-utvalgets utredning *Innovasjon i omsorg* løfter fram et viktig område og kommer med svært mange gode analyser og forslag. Utredningen gir en bred og god oversikt over situasjonen framover innenfor helse- og omsorgsfeltet, og adresserer de riktige kunnskapsutfordringene.

Forskningsrådet

- ser behovet for å styrke forskning, utvikling og innovasjon innenfor feltet, en sterkere dokumentasjon og resultatspredning på nasjonalt nivå og en bedre infrastruktur for innovasjons- og forskning innenfor omsorgsfeltet.
- støtter forslag om økt ressursinnsats til forskning, utvikling og innovasjon innenfor omsorg. Økte ressurser bør dels kanaliseres gjennom det eksisterende virkemiddelapparatet og dels sette kommunene bedre i stand til å følge opp sitt medansvar for FoU innenfor egen sektor.
- ser at det institusjonelle rammeverket rundt innovasjon i offentlig sektor er mangelfullt. Forskningsrådet vil framheve at en bedre utnyttelse av de mulighetene som allerede finnes i Forskningsrådet og Innovasjon Norge og den samarbeidsflaten som er etablert både på nasjonalt og regionalt nivå, kan gi viktige bidrag til å oppfylle utvalgets intensjoner. Dette må legges til grunn i vurderingen av hvorvidt det er behov for å opprette et eget nasjonalt sekretariat for innovasjon i kommunesektoren (NISO).
- ser det store potensialet i forslaget om en nasjonal forløpsstudie (NORAGE), men understreker at dette må bygge på det arbeidet som er nedlagt i eksisterende databaser og utgjøre en satsing hvor ulike institusjonelle aktører deltar og bidrar til en best mulig koordinering for å optimalisere bruk av kompetanse og ressurser.
- støtter utvalgets forslag om å utnytte potensialet i næringslivet bedre for leveranser til omsorgsfeltet. Dette innebærer både i større grad å ta i bruk ny teknologi for omsorgstjenestene, herunder i sykehjem og omsorgsboliger, og å utnytte offentlige anskaffelser til å fremme innovasjon på leverandørsiden.

Bakgrunn

Helse- og omsorgsdepartementet sendte 22. juli i år ut NOU 2011:11 *Innovasjon i omsorg* på høring til Forskningsrådet. Utredningen er utarbeidet av et utvalg ledet av førsteamanuensis Kåre Hagen ved BI, med mandat å utrede muligheter og nye løsninger for å møte framtidens omsorgsutfordringer. Utredningsarbeidet har spesielt vektlagt ny teknologi, arkitektur og nye boformer, brukerinnflytelse og egenmestring og forskning og utvikling.

Bred plattform for kunnskapsutvikling

Utvalget presenterer en bred plattform for innovativ kunnskapsutvikling og legger stor vekt på flerfaglighet og praksisnær kunnskapsutvikling. Utvalget erkjenner at en innovativ kunnskapsutvikling også innebærer bruk og stimulering av kunnskap som kommer fra samarbeidsfeltet mellom sektoren og dens leverandører i næringslivet.

Forskningsrådet deler utvalgets oppfatning av at forskning og forskningskompetanse og -interesse innenfor omsorgsfeltet er begrenset og fragmentert. Det er derfor behov for å styrke og bygge kompetanse og forskningsmiljøer, både for å utvikle større grad av tverrfaglig forskning og for å få bedre ordninger for samspill mellom forskning, utdanning og praksis. Forskningsrådet vil

likevel framholde det gode grunnlaget som etterhvert er lagt her, med bl.a. Forskningsrådets 10-årige satsing på aldersforskning (2002-12) og satsingen på omsorgsforskning innenfor Program for helse- og omsorgstjenester (2006-16), som inkluderer de fire høgskoletilknyttede *Sentre for omsorgsforskning*.

En opprustning av kunnskapsfeltet skal bidra til større aktivitet, høyere forskningskvalitet og kompetanse, samt robuste innovasjoner og en kunnskapsbasert utvikling av praksisfeltet. Forskningsrådet er klar for å bidra til dette gjennom vår nasjonale rolle og våre virkemidler og nettverk. For å stimulere til forskning av god kvalitet på et område som i dag har svake forskningstradisjoner, er det Forskningsrådets erfaring at kompetanse, aktivitet og kvalitet best stimuleres og utvikles i samarbeid med tynge forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt.

Utvalget ser det som viktig at academia engasjerer seg mer innenfor omsorgsfeltet. Forskningsrådet deler disse synspunktene og vi ønsker gjennom våre virkemidler å bidra til å løfte feltet og bidra til en sterkere kopling mellom praksis, innovasjon og universitets- og høgskolesektoren. Med utgangspunkt i sentrene for omsorgsforskning ved de fire høgskolene, er utvalget opptatt av at det utvikles *«en nasjonalt avtalt arbeidsdeling mellom miljøer med ulik spisskompetanse»*. Forskningsrådet støtter dette og ser en slik arbeidsdeling som særlig hensiktsmessig innenfor et så bredt kunnskapsfelt.

Den kanskje største utfordringen er knyttet til hvordan kunnskap kan implementeres og formidles til praktikere, brukere og allmennheten for øvrig. Utvalget ønsker oppmerksomhet på *«hvilke faktorer som hemmer og fremmer implementering av ny kunnskap, arbeidsmetoder og kvalitetsutvikling»*. Dette er perspektiver som deles av Forskningsrådet og som er vektlagt i Forskningsrådets innovasjonsstrategi.

Forskningsrådet støtter prinsippet om brukermedvirkning i alle ledd. Dette omfatter flere grupper av brukere, fra sluttbrukere via "mellomleddsbrukere" – som pårørende og profesjonelle tjenesteytere – til overordnede brukere. De siste inkluderer de som finansierer og regulerer markedet og organiseringen av sektoren, "ramme- og regelsetterne".

Nærmere om utvalgets forslag

Koordinert satsing på «næromsorg»

Utvalget legger til grunn et mye sterkere samspill mellom offentlige omsorgstjenester og sivilsamfunn/frivillig sektor. En aktiv og kunnskapsbasert pårørendepolitikk er en del av bildet. Dette vil være viktige perspektiver i Forskningsrådets nye hovedprioritering¹ *Flere aktive og sunne år* som skal bidra til forskning og innovasjon som blir vesentlig viktigere som følge av en raskt voksende andel eldre i befolkningen. Forskning om forebygging og helsefremmende virkemidler, og om implementering av tiltak for å endre atferd, får stadig større oppmerksomhet internasjonalt og nasjonalt. Forskningsrådet støtter behovet for en større satsing på forebyggende tiltak innenfor ulike områder og følger opp dette som et prioritert tema i Program for folkehelse.

Teknologistøtte til omsorg

Forskningsrådet støtter utvalgets oppfatning av at omsorgstjenestene har et stort uutnyttet potensial for å ta i bruk tilgjengelig teknologi og for å utvikle ny. Dette gjelder innenfor velferdsteknologi, men også innenfor bygg- og boligløsninger og bedre tilrettelagt nærmiljø. Innenfor eksisterende satsinger på næringslivsdrivet innovasjon, tjenesteinnovasjon, IKT, infrastruktur, bygg og transport er omsorgsperspektivet relevant. Bevilgende myndigheter bør legge føringer som prioriterer omsorgsperspektivet innenfor eksisterende ressursrammer. Teknologi vil også være en sentral del av den tjenesteinnovasjonen som planlegges i

¹ HS behandler uttalelsen samme dag som Store satsinger for 2013 – her vedtas sannsynligvis denne hovedprioriteringen.

Forskningsrådets forslag til nytt Stort program² for forskning og innovasjon i helse-, omsorgs- og velferdstjenestene. Dette programmet vil ha fokus på økt kvalitet og produktivitet i tjenestene. Økte ressursrammer og et eksplisitt fokus på relevans for omsorg vil være nødvendig for en styrket innsats.

Det er viktig at flere departementer går sammen om å finansiere en felles velferdsteknologisatsing. Her kan Forskningsrådet ta en rolle, bl.a. gjennom *Flere aktive og sunne år*. En slik rolle bør også omfatte koplinger til internasjonale aktiviteter på velferdsteknologifeltet, både i Norden, Europa (som AAL) og USA/Canada/Japan..

Nasjonalt program for kommunal innovasjon i omsorg

En styrket satsing på kunnskapsdrevet innovasjon i omsorg krever en infrastruktur for forskning, utvikling og innovasjon. Utvalget vil realisere dette bl.a. gjennom å øremerke én prosent av omsorgsbudsjettet til forskning, utvikling og innovasjon (FUI), et nasjonalt sekretariat for kommunal innovasjon (NISO) og en nasjonal forløpsstudie (NORAGE).

Det er behov for å prioritere omsorgssektoren sterkere ved å kanalisere midler til forskning, utvikling og innovasjon. En økt innsats på FUI må ses i sammenheng med den øvrige forsknings- og innovasjonspolitikken. Økt ressursinnsats bør derfor kanaliseres dels til kommunene som eiere av utfordringene og ansvarlige for utvikling og innovasjon innenfor egen sektor, og dels gjennom det eksisterende virkemiddelapparatet og forskningssystemet.

Utvalget legger til grunn at det skjer mye kunnskapsoppbyggende aktiviteter og forsøksvirksomhet innenfor omsorgssektoren som ikke blir dokumentert, samlet og formidlet, og hevder at ingen i dag har det nasjonale ansvaret for å ivareta dette samfunnsoppdraget. Utvalget foreslår at det etableres et sekretariat (NISO) for å ivareta en slik funksjon og samtidig ha et finansieringsansvar for innovasjonsprosjekter. Det institusjonelle rammeverket rundt innovasjon i offentlig sektor er mangelfullt. Imidlertid går utvalget ikke tilstrekkelig inn på hvordan man kan utnytte det etablerte virkemiddelapparatet for å løse noen av utfordringene. Forskningsrådets funksjon i det norske forsknings- og innovasjonssystemet tilsier at vi bør spille en aktiv rolle i en økt innsats for innovasjon i omsorg.

En nasjonal forløpsstudie er tenkt som en database og ny infrastruktur for forskning. Her burde to eksisterende og relevante databaser trekkes inn – NorLag ved NOVA som startet for ca 10 år siden med støtte fra Velferdsprogrammet og alderssatsingen, og LOGG ved SSB i samarbeid med NorLag, som er den norske delen av en europeisk database. Vi ser samtidig det store potensialet i forslaget dersom det inngår i en satsing hvor ulike institusjonelle aktører deltar og bidrar til en best mulig koordinering for å optimalisere bruk av kompetanse og ressurser.

Omsorgsfeltet som næring

Omsorgssektoren trenger innovative omsorgstjenester og -produkter levert direkte fra privat sektor. Virkemiddelaktørene kan bidra til økt mobilisering av samarbeid mellom private og offentlige aktører i arbeidet for innovasjon innenfor omsorg. Oppbygging av gode innovasjonsmiljøer som er relevante for offentlig sektor er også en viktig del av dette. Innenfor de eksisterende finansieringsordninger som forvaltes av Innovasjon Norge og Forskningsrådet, er det behov for bedre samordning av finansieringen av prosjekter. Vi vil anbefale å skape rom for å iverksette samarbeidstiltak på helse- og omsorgsområdet i tråd med det Innovasjon Norge og Forskningsrådet tidligere har kommet til enighet om.

² I forbindelse med Store satsinger vedtar sannsynligvis HS at *Flere aktive og sunne år* skal bygge opp rundt et slikt stort program.